

ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

**ОРЛОВА Н.С., д.держ.упр., професор,
професор кафедри управління,
Київський університет імені Бориса
Грінченка (м. Київ)**

У статті обґрунтовано доцільність впровадження принципів сталого розвитку щодо збереження навколишнього середовища та мінімізації екологічних ризиків у державну стратегію країни, а також в регіональні програми розвитку та у стратегію українських компаній для підвищення їх конкурентоспроможності. Доведено, що охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини є невід'ємною умовою сталого економічного та соціального розвитку України. Визначено напрями реалізації концепції «зеленої» економіки в умовах сталого розвитку України на державному рівні та рівні корпорацій.

Ключові слова: сталий розвиток, зелена економіка, навколишнє середовище, корпорації.

В статті обґрунтовано целесообразность внедрения принципов устойчивого развития по сохранению окружающей среды и минимизации экологических рисков в государственную стратегию страны, а также в региональные программы развития и в стратегию украинских компаний

для повышения их конкурентоспособности. Доказано, что охрана окружающей природной среды, рациональное использование природных ресурсов, обеспечение экологической безопасности жизнедеятельности человека является неотъемлемым условием устойчивого экономического и социального развития Украины. Определены направления реализации концепции «зеленой» экономики в условиях устойчивого развития Украины на государственном уровне и уровне корпораций.

Ключевые слова: устойчивое развитие, зеленая экономика, окружающая среда, корпорации.

The article substantiates the expediency of the principles of sustainable development to preserve the environment and minimize environmental risks in the country's national strategy, regional development programs and strategies in Ukrainian companies. The article shows the environmental protection, rational use of natural resources and environmental safety of human life is an essential condition for sustainable economic and social development of Ukraine. The article identified the ways of implementing the concept of «green» economy in the sustainable development of Ukraine at the state level and the corporate level.

Keywords: sustainable development, Green economy, environment, corporations.

Постановка проблеми. Розвиток і зміцнення українських корпорацій в умовах глобальної кризи економіки багато в чому залежатиме від того, наскільки вони своєчасно і адекватно зможуть впровадити основні принципи корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Варто зазначити, що на сучасному етапі розвитку національної економіки, основне місце в системі базових цінностей належатиме саме соціально відповідальному бізнесу у частині екологічної відповідальності.

У сучасних умовах жодна з країн світу не здатна самостійно вирішувати свої екологічні проблеми, усі вони потребують чітких та злагоджених рішень та координації на міжнародно-правовій основі. Вирішення цих проблем можливе лише за умов міжнародного співробітництва, що здійснюється на багатосторонній основі. Глобальний договір ООН є закликом до компаній у всьому світі добровільно узгоджувати свою діяльність і стратегії з десятима загальновизнаними принципами в сфері прав людини, праці, навколишнього середовища та боротьби з корупцією, а також вжити заходів на підтримку цілей ООН. Впровадження цих принципів Глобального договору, які є добровільною ініціативою у світовій економіці з 2000 року, було підтримано у 145 країнах, та стали фундаментом сталого розвитку економіки цих країн.

Саме в останні 10 років розвиток соціальної відповідальності бізнесу є актуальним напрямком розвитку підприємств, який пов'язаний з низкою чинників: розвитком глобалізаційних процесів; посиленням прозорості компаній; покращенням конкурентоспроможності корпорацій, посиленням інтеграційних процесів та адаптацією до запитів зовнішнього середовища та потенційних стратегічних інвесторів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Визначенню особливостей розвитку концепції «зеленої економіки» як фактору економічного зростання України присвячені праці таких вчених, як Марчук Л. П. [1], Потапенко В. Г. [2], Степаненко-Липовик Б. В. [3], Галушкіна Т. П. [4]. Проте значна частина питань, пов'язаних саме з впровадженням принципів сталого розвитку щодо ефективного використання природних ресурсів, впровадження інноваційних екотехнологій на державному, регіональному рівні та рівні корпорацій на основі міжнародних ініціатив та стандартів потребують додаткового дослідження.

Метою статті є визначення та розробка заходів щодо реалізації концепції «зеленої» економіки в умовах сталого розвитку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оскільки охорона навколишнього середовища є глобальною проблемою в 1975 році під егідою ООН було створено глобальну систему моніторингу. Нині міжнародне товариство об'єднує свої зусилля для втілення Програми ООН з охорони навколишнього середовища (ЮНЕП). Вона координує дії у справі проведення спільного моніторингу, обміну інформацією про природні зміни під впливом антропогенних факторів, яку дають станції глобального моніторингу. З 1991-го у межах України використовується програма системного екомоніторингу України (СЕМ, Україна), в якій беруть участь близько 30 різних організацій [5]. «Зелена» економіка згідно визначення ЮНЕП – це «економіка, яка спрямована на зростання добробуту населення, ефективно використовує природні ресурси і одночасно зменшує екологічні ризики».

Міжнародний досвід свідчить, що країни світу використовують різні інструменти «зеленої економіки» в своїй національній політиці та стратегіях розвитку. За оцінками ЮНЕП потреба у щорічному фінансуванні на «озеленення» світової економіки складає від 1,05 до 2,59 трлн. дол. США, що становить менш як 1/10 всіх річних світових інвестицій (світового валового нагромадження основного капіталу, який становив у 2009 році 22% від світового ВВП). Інвестування в охорону довкілля є важливим елементом багатьох пакетів заходів зі стимулювання економіки. Найбільший обсяг «зелених» інвестицій у рамках екологічно-орієнтованих заходів, передбачених державними пакетами дій з відновлення економіки, припадає на Китай (22300 млн. євро), Японію (12300 млн. євро), Республіку Корею (9300 млн. євро), Францію (5700 млн. євро), Данію (700 млн. євро), Бельгію (118,8 млн. євро) [6].

В Україні необхідність розробки та впровадження політики екологічно-сталого розвитку на основі «зеленого» зростання викликана як міжнародними зобов'язаннями, так і внутрішніми соціально-економічними й екологічними реаліями. В Україні затверджено низку документів і договорів для офіційного визнання стратегії сталого розвитку: створено Національну комісію сталого розвитку України, розроблено Цілі розвитку тисячоліття, затверджено Концепцію та Стратегію національної екологічної політики України до 2020 р., затверджено Національний план дій з охорони навколишнього середовища на 2011 – 2015 рр. тощо.

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід'ємна умова сталого економічного та соціального розвитку України. З цієї метою Україна здійснює на своїй території екологічну політику, спрямовану на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, захисту життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища, досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів.

Як відмічає Вахович І. М. [7], для розвитку концепції «зеленої економіки» на регіональному рівні та для фінансування природоохоронної сфери регіону можна запропонувати використання резервів фінансового потенціалу шляхом ефективного вкладення інвестицій у розвиток галузі спеціалізації регіону, кластеризацію у галузях регіону з метою підвищення конкурентоспроможності.

Спільне прагнення ЄС та України до зміцнення стосунків у рамках європейської політики сусідства робить можливими поступову економічну інтеграцію та поглиблення співпраці.

Концепції «зеленої економіки» та «зеленого зростання» привертають до себе значну увагу протягом кількох останніх років. В рамках двостороннього співробітництва між урядом України та урядом Федеративної Республіки Німеччина

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України створено німецьке Товариство з міжнародного співробітництва GIZ, розуміння зеленої економіки з боку якого відповідає визначенню Програми ООН по навколишньому середовищу: «Зелена економіка підвищує рівень добробуту громадян та соціальної справедливості завдяки суттєвому зниженню ризиків для навколишнього середовища та екологічної безпеки. У своєму найпростішому вираженні, зелена економіка є низьковуглецевою, ресурсоефективною та соціально інклюзивною» [8].

GIZ підтримує процес трансформації країн-партнерів на шляху до зеленої економіки через посилення потенціалу громадян та установ і надання консультаційної підтримки щодо розробки процесів імплементації. Програма підтримки зеленої модернізації української економіки сприяє диверсифікації економіки України з урахуванням екологічних аспектів.

Підвищення енергоефективності має велике значення для України. «Державна цільова економічна програма енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2015 роки» передбачає зниження енергоємності на 20% у порівнянні з 2008 р. та наближення відповідних показників до стандартів ЄС. Для виконання цього завдання необхідно, перш за все, підвищити рівень безпеки енергопостачання, зменшити залежність України від нестабільного імпорту енергоносіїв та горючих корисних копалин, знизити виробничі витрати та витрати на енергозабезпечення. Щоб досягти цілей з енергоефективності, необхідно відповідним чином розробити політичні програми та норми для їх практичної реалізації.

У регіонах та муніципалітетах існує нагальна потреба у впровадженні заходів з енергоефективності. В Україні визначено потенціал для заощадження енергії та підвищення енергоефективності, а також реалізовано відповідні заходи з заощадження енергії. Завдяки цьому знижено викиди шкідливих газів у атмосферу. За дорученням Федерального міністерства довкілля, охорони природи, будівництва та безпеки ядерних реакторів (BMUB), GIZ надає Уряду України консультаційну підтримку у створенні на національному рівні належних правових рамок умов, які сприятимуть реалізації заходів з енергоефективності на муніципальному рівні. Окрім цього, GIZ надає підтримку двом регіонам у створенні енергетичних агентств у форматі пілотних проектів. Ці агентства повинні забезпечувати консультаційний супровід відповідним муніципалітетам з питань реалізації заходів з енергоефективності та заощадження енергії у їх громадах [9].

У вересні 2015 року відбулася друга зустріч «Платформи для зростання зеленої економіки» яка завершилася підписанням меморандума про порозуміння та затвердженням плану дій всіма учасниками заходу. На даний час платформа об'єднує 4 недержавні організації (Торгово-промислова палата України (ТПП України), Центр ресурсоефективного та чистого виробництва, Центр розвитку корпоративної соціальної відповідальності (Центр «Розвиток КСВ»), Інститут зеленої економіки) та Програму [9].

На рис. 1 зображено екологічні програми в рамках «зеленого зростання», що діють або знаходяться на стадії прийняття в Україні.

На рівні корпорацій система екологічного менеджменту є частиною системи корпоративного управління і важливим елементом управління нефінансовими ризиками.

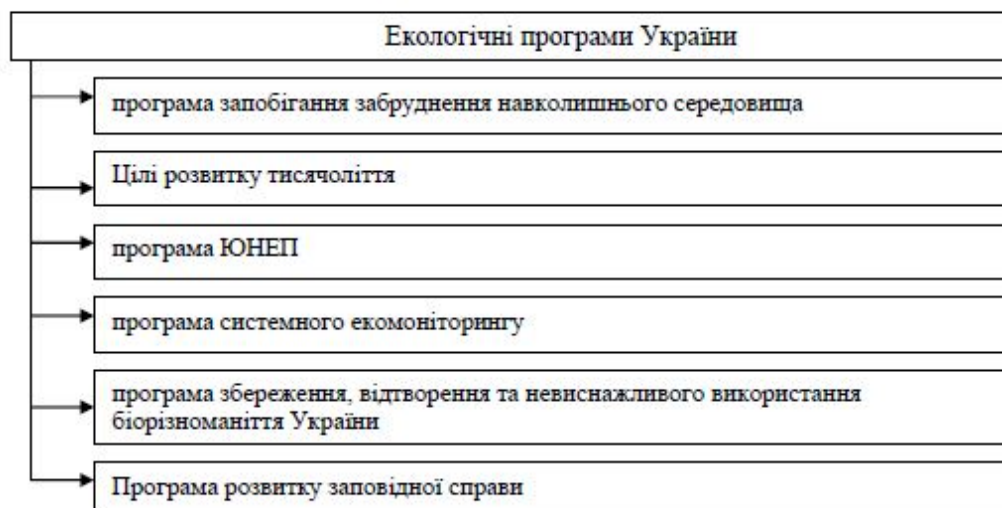

Рис. 1. Реалізація екологічних програм України в умовах сталого розвитку [10]

Забезпечення єдиного підходу до управління охороною навколишнього середовища на основі такої системи позитивно впливає на конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість компанії. Дослідження компаній, що вже впровадили систему екологічного менеджменту довело, що у всіх успішних програмах по запобіганню забруднення навколишнього середовища були присутні такі елементи: підтримка з боку вищого керівництва; залучення всіх співробітників; визнання досягнень; вільний вибір кращого методу для досягнення спільних цілей; обмін інформацією між структурами; оцінка результатів; утилізація та переробка відходів [11].

Висновки. Дослідження показало, що основні сталі цілі компаній в області розвитку «зеленої» економіки повинні: попереджати забруднення навколишнього середовища, брати участь у вирішенні проблеми зниження викидів парникових газів; економно і раціонально використовувати енергію та природні ресурси; ефективно управляти утворюються відходами. Екологічна відповідальність підприємства набуває все більшого значення для інвестиційного іміджу компанії (регіону).

Державна політика сталого розвитку надає платформу для формування нових механізмів впровадження концепції «зеленого» зростання, але тільки крупні корпорації прагнуть строго дотримуватися всіх вимог законодавства у сфері охорони навколишнього середовища, послідовно розроблять та впроваджують ефективні системи екологічного менеджменту, орієнтуючись на кращий світовий досвід. Більш доцільними можуть стати регіональні програми підтримки підприємств щодо впровадження високотехнологічних виробництв.

Література:

1. Марчук Л. П. «Зелена» економіка: суперечності та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / Л. П. Марчук // Вісн. аграр. науки Причорномор'я. – 2014. – Вип. 1. – С. 34–41. – Режим доступу : URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vanp_2014_1_7.pdf – Назва з екрана.
2. Потапенко В. Г. Трансформація використання природно-ресурсної сфери України на засадах «зеленої» економіки : монографія / В. Г. Потапенко. – Суми : Папірус, 2013. – 383 с.
3. Степаненко-Липовик Б. В. Зелений бізнес: сутність, фінансові аспекти, напрями розвитку в Україні : монографія / Б. В. Степаненко-Липовик. – Київ : Аграр Медіа Груп, 2013. – 272 с.

4. Галушкіна Т. П. Джерела економічного зростання в умовах моделі «зеленої» економіки [Електронний ресурс] / Т. П. Галушкіна // Формування ринк. відносин в Україні : зб. наук. праць. – Київ, 2013. – № 5. – С. 71–74. – Режим доступу : URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/frvu_2013_5_18.pdf. – Назва з екрана.

5. Robert P. Bringer, Tom Zosel. «Environmental Pollution Control: Making Pollution Prevention a Corporate Priority», [Online]. Vol. 8. Available at: <http://www.ilo.org/oshenc/part-vii/environmental-policy/item/750-environmental-pollution-control-making-pollution-prevention-a-corporate-priority> (Accessed 10 Nov 2013).

6. Федина К. М. Теоретичні аспекти впровадження «зеленої» економіки в Україні [Електронний ресурс] / К. М. Федина // Проблеми раціон. використання соц.-екон. та природно-ресурс. потенціалу регіону: фінанс. політика та інвестиції. – Київ ; Рівне, 2013. – Вип. 19, № 1. – С. 216–224. – Режим доступу : URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/prvse_2013_19_1_28.pdf – Назва з екрана.

7. Вахович І. М. Механізми стимулювання «зеленого» інвестування регіональної економіки [Електронний ресурс] / І. М. Вахович, Ю. О. Франчу // Екон. форум. – 2013. – № 3. – С. 54–57. – Режим доступу : URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecfor_2013_3_10.pdf. – Назва з екрана

8. GIZ Україна / Офіційний сайт / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.giz.de/en/worldwide/32413.html>

9. Створення енергетичних агентств / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.giz.de/en/worldwide/32560.html>

10. Концептуальні засади корпоративної соціальної відповідальності в Україні [Текст] : монографія / Н. С. Орлова, А. О. Харламова; Донец. держ. унт упр. Київ : Кондор, 2014. – 276 с.

11. Програма ООН з навколишнього середовища [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://znaimo.com.ua/Програма_ООН_з_навколишнього_середовища.